

מפגש מס' 4

דף למנחה

ספר ויקרא א'-ה'
עבודת הקרבנות

מבט על ספר ויקרא

ספר ויקרא מכונה אצל חז"ל, וכן בפרשנות המודרנית "תורת כהנים". התחושה הכללית היא שהספר עוסק רובו ככולו בדיני קרבנות, אך מבט על ספר ויקרא מגלה כי זהו לא הנושא העיקרי של ספר ויקרא.

את הספר ניתן לחלק לחמש חטיבות:

קרבנות (א'-ז')

חנוכת המשכן (ח'-י')

תורת הטומאה והטהרה (י"א-י"ח)

פרשיות הקדושה (י"ט-כ"ד)

בהר סיני (כ"ה-כ"ו)

כפי שניתן להבחין רק החלק הראשון של ספר ויקרא עוסק בקרבנות. לאחר מכן הספר עובר לעסוק בעניינים שונים שאינם קשורים דווקא לכהנים. כפי שנראה בהמשך השיעור גם נושא הקרבנות איננו קשור רק לכהנים, אלא גם, ואולי בעיקר משמעותי למקריב.

תוכן הפרקים שנלמדו השבוע

בשבוע האחרון למדנו את הפרקים הראשונים של ספר ויקרא שמתארים את עבודת הקרבנות.

פרק א' - קרבן עולה.

פרק ב' - קרבן מנחה.

פרק ג' - קרבן שלמים.

פרק ד' - קרבן חטאת.

פרק ה' - קרבן "עולה ויורד" וקרבן אשם.

עקרונית פרקי הקרבנות נחלקים לשני חלקים. החלק הראשון (פרקים א'-ג': קרבן עולה, מנחה ושלמים) עוסק בקרבנות נדבה ואילו החלק השני (פרקים ד'-ה': קרבן חטאת, "עולה ויורד" ואשם) עוסק בקרבנות חובה.

לימוד מעמיק משמעות הקרבנות

ברצוננו לדון בנוגע למשמעות עבודת הקרבנות. מה מביא את האדם לרצות להקריב קרבן? ומה חש האדם המקריב קרבן לאלקיו? כדי לדון בשאלה זאת יש לצאת מגבולות ספר ויקרא ולסקור את הקרבנות שלפני ציווי התורה על הקרבנות. לא נדון כאן בכל הקרבנות, אלא בכמה מן הקרבנות המפורסמים ונסה לדלות מהם תשובה לשאלה: מהי משמעות עבודת הקרבנות.

חלק א': הקרבנות לפני מתן תורה

הקרבנות הראשונים שמתוארים בתורה הם הקרבנות של קין והבל. קין מקריב קרבן צמחוני, מפרי האדמה, ואילו הבל מקריב "מבכרות צאנו". נדמה שהקרבנות של קין והבל קשורים להודאה לה' על מה שהצליחו לייצר בעולם, וכך גם מנסח זאת רד"ק:

רד"ק (בראשית ד', ג): כי מן האדמה אדם הקריב קרבן לה', מפרי האדמה ומן הצאן ומן הבקר. וזה דרך הודאה לאל... והביא כל אחד מהמלאכה שהיה מתעסק בה, להודות לאל על הטובה שנתן לו בעבודתו.

מובן שהקרבנות של קין והבל לא היו קרבנות חובה, אלא קרבנות נדבה. קרבן אחר שמסופר עליו בספר בראשית הוא של נח, לאחר היציאה מן התיבה. רס"ג ראה בקרבן הזה קרבן הודאה של נח על הצלתו מהמבול:

וַיִּבֶן נֹחַ מִזְבֵּחַ לַה' וַיִּקַּח מִכָּל הַבְּהֵמָה הַטְּהוֹרָה וּמִכָּל הָעוֹף הַטְּהוֹר וַיַּעַל עֹלֹת בְּמִזְבְּחוֹ. וַיִּרַח ה' אֶת-רִיחַ הַנִּיחֹחַ וַיֹּאמֶר ה' אֵל-לִבּוֹ לֹא-אֶסְפֹּךְ לְקַלֵּל עוֹד אֶת-הָאָדָמָה בְּעִבּוֹר הָאָדָם כִּי יֵצֵר לִב הָאָדָם רָע מִנְּעֻרָיו וְלֹא-אֶסְפֹּךְ עוֹד לְהַכּוֹת אֶת-כָּל-חַי בְּאֲשֶׁר עָשִׂיתִי (בראשית ח', כ-כא)

רס"ג, (שם): ומפני מה לא ביקש נח דבר זה, והרי דרך מקריבי קרבנות לשאול את צרכיהם? נאמר, לא הקריב נח אלא כמודה על מה שהטיב {לו} ולנלוים אליו בעבר. והיות והקריב כמודה על שעבר לא צרף עמו דבר {בקשה} לעתיד

קרבנות אחרים אנחנו יכולים למצוא אצל **האבות**. אמנם התורה לא מרבה לספר שהאבות הקריבו קרבנות, אלא בנו מזבחות, אבל אחד המקומות המפורסמים שבהם יש דיווח על הקרבת קרבן הוא אצל יעקב (בראשית מ"ו, א). לפני שיעקב יורד למצרים כדי לפגוש את יוסף אחרי שנים של נתק, יעקב מקריב קרבן. גם כאן פרשנים התלבטו באופי הקרבן. חלק מן הפרשנים סברו שהמטרה של הקרבת הקרבן היא רצון של יעקב לדעת האם הירידה למצרים היא על דעתו של ה', כלומר לשאול את ה' דרך הקרבנות (כך בכור שור ורד"ק). רמב"ן מפתח זאת ומדבר על כך שהקרבנות קשורים להתגלות ה':

רמב"ן (בראשית מ"ו, א): **והנה בזכות הקרבנות נראה אליו אלהי יצחק אביו במראות הלילה במדת הדין רפה**, זהו שאמר "אלהים במראות הלילה" (להלן, ב), והוא מה שאמר "אנכי האל אלהי אביך" (להלן, ג), כי הוא האל בית אל אשר אמר לו בחרן "אנכי האל בית אל אשר משחת שם מצבה" (בר' לא, ג); והוא "אלהי אביך" הוא השם והיא המדה; והבטיחו שלא יירא במצרים, כי יזכה בדינו ויגאל אחר ענוי; וזהו טעם "ואנכי אעלך גם עלה" (להלן, ד).

לשיטת הרמב"ן הקרבנות שהקריב יעקב לה' הובילו להתגלות של ה' מיד לאחר מכן. כלומר הקרבנות מאפשרים את התגלות ה'.

נסכם את השיטות השונות שראינו עד כה בנוגע לסיבות שבגינם אדם מקריב קרבן: הודאה לה' (הקרבן של קין והבל על פי רוב המפרשים), תשובה מה' (הבירור של יעקב אם הוא יכול לרדת למצרים, לפי בכור שור ורד"ק) וקרבנות כמצע לגילוי שכינה (הקרבן של יעקב לפי רמב"ן).

שאלה לדיון "קרבנות" בחיים שלנו

כשאנחנו רוצים להודות למישהו שיקר לנו או היטיב אתנו (בני זוג, הורים, חברים) כיצד אנחנו עושים זאת? האם אנחנו מקריבים מעצמנו? מה אנחנו מוכנים לתת מעצמנו כדי להודות למישהו?

חלק ב': מהות הקרבנות

עד ההסבר האחרון של הרמב"ן שאר השיטות לא מסבירות מה מיוחד דווקא בקרבנות. כלומר ניתן להודות לה' גם דרך תפילה וכך גם לפנות לה' ולשאול אותו האם לרדת מהארץ. רק הסיבה האחרונה של הרמב"ן מתחילה להסביר מה מיוחד בקרבנות דווקא.

כעת נפנה אל שלוש גישות עיקריות בנוגע לתפיסת הקרבן, ומדוע יש להקריב קרבנות, ונפתח בשיטת רמב"ם:

מורה נבוכים (חלק ג', לב): והיה המנהג המפורסם בעולם כלו שהיו אז רגילין בו והעבודה הכוללת אשר גדלו עליה, להקריב מיני בעלי חיים בהיכלות ההם אשר היו מעמידים בהם הצלמים, ולהשתחות להם ולקטר לפנייהם. והעובדים הפרושים היו אז האנשים הנתונים לעבודת ההיכלות ההם העשויים לשמש ולירח ולכוכבים כמו שבארנו - לא גזרה חכמתו ותחבולתו המבוארת בכל בריאותיו שיצונו להניח מיני העבודות ההם כולם ולבטלם, כי אז היה מה שלא יעלה בלב לקבלו, כפי טבע האדם שהוא נוטה תמיד למורגל... ומפני זה השאיר השם מיני העבודות ההם והעתיקם מהיותם לנבראים ולעניינים דמיוניים שאין אמתות להם לשמו יתברך...

רמב"ם טוען שעולם הקרבנות הוא "כניעה" להנהגות הרגילות שהיו בקרב הגויים. התורה לא רצתה לבטל לגמרי את דרך עבודת האלים המוכרת, ולכן אימצה את תורת הקרבנות והתאימה את הקרבנות לתורת ישראל.

רמב"ן חולק על הגישה של הרמב"ם מכל וכול, ולאחר שהוא תוקף את שיטת הרמב"ם הוא עובר להסביר את שיטתו:

רמב"ן (ויקרא א', ט): ויותר ראוי לשמוע הטעם שאומרים בהם כי בעבור שמעשי בני אדם נגמרים במחשבה ובדבור ובמעשה, צוה השם כי כאשר יחטא יביא קרבן, יסמוך ידיו עליו כנגד המעשה, ויתודה בפיו כנגד הדבור, וישרוף באש הקרב והכליות שהם כלי המחשבה והתאוה, והכרעים כנגד ידיו ורגליו של אדם העושים כל מלאכתו, ויזרוק הדם על המזבח כנגד דמו בנפשו, כדי שיחשוב אדם בעשותו כל אלה כי חטא לאלהיו בגופו ובנפשו, וראוי לו שישפך דמו וישרף גופו לולא חסד הבורא שלקח ממנו תמורה וכפר הקרבן הזה, שיהא דמו תחת דמו נפש תחת נפש, וראשי אברי הקרבן כנגד ראשי אבריו. והמנות - להחיות בהן מורי התורה שיתפללו עליו, וקרבן התמיד - בעבור שלא ינצלו הרבים מחטוא תמיד. ואלה דברים מתקבלים מושכים את הלב כדברי אגדה. ועל דרך האמת: יש בקרבנות סוד נעלם

לשיטתו של הרמב"ן כל פרט בעבודת הקרבנות חשובה, מכיוון שהיא כנגד חטא אחר. הקרבנות אמורים לכפר על החטאים ולכן התורה מפרטת על עבודת הקרבן - כחלק מתיקון החטא ועבודת ה'.

גישה שלישית, שאולי לקחה את עבודת הקרבנות למקום הכי "רוחני" היא שיטתו של רד"צ הופמן:

רד"צ הופמן (ויקרא א', ב): מלת קרבן - נגזרה מ"הקרב"..." קרבן" הוא ככל שם דבר מאותה גזרה שם מופשט: הקרבה, הגשה (השוה איוולד d163), אבל מסמן את הדבר שמקריבים. משתמשים בשם זה לא רק לכינוי קרבנות (על המזבח), אלא גם לציון שאר הדברים שמקדישים לה', כגון מתנות הנשיאים (במדבר ז, ג), מתנות המכס של אנשי המלחמה (שם לא, נ), קרבן העצים (נחמיה י, לה). המושג קרבן מציין - כפי שמבאר הירש בצדק - הקרבת מתנה, שיותר ממה שהמקבל נהנה ממנה, נוחה ממנה דעתו של המקריב עצמו. שאיפת המקריב היא שדבר משלו יתקרב לה' כדי להגיע על ידי זה בעצמו לקרבת אלהים. לפי תהלים עג, כז-כח זהו הנכס האמיתי והיחיד של איש ישראל: "ואני קרבת אלהים לי טוב", ואילו אלה שמתרחקים אובדים: "רחקיך יאבדו".

לדעת רד"צ הופמן מטרת הקרבנות היא התקרבות לה', לאו דווקא בקשר לחטא כפי שפירש רמב"ן, אלא כל הקרבת קרבן יש בה מימד של הקרבה לפני ה' וממילא, התקרבות אליו.

שאלה לדין דין עומק בשלוש הגישות

ראינו עתה שלוש גישות לגבי משמעות הקרבת קרבן. האם כל אחת מהגישות מתאימה לאופי של כל קרבן? כך למשל האם הגישה של הרמב"ן שעוסקת בחטא של האדם מתאימה לקרבנות נדבה? לפי כל אחת מהמשמעויות שציינו האם עבודת הקרבנות תחזור בבית המקדש השלישי?

חלק ג': בין התורה למזרח הקדום

גם אם נקבל את עמדתו של הרב הופמן לא נוכל להתעלם מהדברים של רמב"ם. סברתו של רמב"ם לפיה הגויים מקריבים גם הם קרבנות לאלהיהם הפכה מסברה לעובדה גמורה לאור הגילויים מהמזרח הקרוב הקדום (מסופוטמיה ומצרים בעיקר). החל מתחילת המאה ה-20 נמצאו ממצאים אפיגרפים רבים המאששים את המציאות לפיה עמים רבים הקריבו קרבנות לאלהיהם,

כפי שנראה, יש דמיון בין הקרבנות של עם ישראל ובין העמים השכנים אך מצד שני דווקא מתוך הדמיון מורגש ההבדל המהותי שמציגה התורה.

לא נוכל להיכנס לעובי הקורה, אך נגע בנקודה אחת משמעותית בנוגע לקרבנות, שקשורה למטרה של הקרבן. נעיין באחד הטקסטים החשובים שנמצאו במסופוטמיה: האפוס גילגמש. העוסק בשאלה הפילוסופית של חיי הנצח. כחלק מהחיפוש של גילגמש אחר חיי נצח הוא מוצא את אותנפישתים, שזכה לחיי נצח לאחר שניצל מהמבול. אותנפישתים מספר לגילגמש את סיפור המבול, שמבוסס ככל הנראה על המיתוס "אתרח'סיס" (סיפור מבול בבלי) ובין היתר מספר כך:

"הוצאתי לארבע רוחות והקרבתי קרבן/ ערכתי מנחה בראש פסגת ההר/... האלים הריחו את הניחוח/ האלים הריחו את הניחוח הטוב/ האלים כמו זבובים נקהלו על בעל הקרבן (ובתארחסיס: על הקרבן)" (עלילות גלגמש, לוח אחד עשרה, שורות 155-161 ע"פ ש' שפרה וי' קליין "בימים הרחוקים ההם").

המיתוס הבבלי מדמה את האלים לזבובים מורעבים שעטים על הקורבן ואוכלים אותו. תיאור זה קשור לעובדה שבזמן המבול לא היה מי ש"יאכיל" את האלים, ולכן האלים רעבים בצורה קיצונית. בטקסים אחרים מתואר בצורה ברורה שהאלים צריכים לאכול, כך למשל בחגים הגישו לפני האלים המגולמים בפסל ארוחות על שולחן מיוחד, והאלים היו "אוכלים" מאחורי וילון.

תיאור הקרבן באפוס גילגמש מזכיר מאוד את הקרבן של נח שהזכרנו קודם לכן. גם בתורה נח מקריב קרבן לה' לאחר המבול, ה' מריח את הקרבן ומתרצה. אלא שהתורה נמנעת מלספר שה' אוכל את הקרבן, אלא רק מריח אותו. (כמה מהמפרשים ראו בתיאור ההרחה הגשמה וניסו להסביר זאת. אך נראה שדווקא התיאור הזה של הרחה ולא אכילה הוא למעשה הניסיון לטשטש את ההגשמה: בניגוד לאלי המזרח הקדום ה' רק מריח את הקרבן ומתרצה מהריח בלבד, ללא טעימה מהקרבן. חוש הריח כידוע הוא החוש המופשט ביותר שבאדם וייתכן שהבחירה של התורה לומר שה' מריח היא הרחקה מההגשמה.

נדמה שהמקרא מתרחק מאוד מהמחשבה שהקרבן הוא מזון עבור ה'. כפי שעולה מכל הסיבות שמנינו קודם, מרכז הקרבן לא מתמקד בה' ובצרכיו אלא באדם וקרבנותו לה'. עבודת הקרבנות המקראית לא מבקשת להשביע את רעבונו של ה', אלא למלא את האדם המקריב בקדושה ובניסיון להתקרב לה'.

סיכום

חטיבת הקרבנות שבספר ויקרא מציבה בעיני הלומד המודרני אתגר דתי משמעותי. ניסינו להציג כאן כמה גישות שונות בנוגע למהות ומשמעות הקרבנות, מתפיסת רמב"ם שטען שמדובר בכניעה של התורה לנורמות המקובלות ועד גישתו של רד"צ הופמן שסבר שהקרבנות הם למעשה הקרבה וקרבה של האדם אל ה'. בחלק האחרון, בעקבות דברי הרמב"ם, הבחנו בין תפיסת התורה לתפיסת המזרח הקדום והצגנו שלכל השיטות, הקרבנות לפי תפיסת התורה שונים מהתפיסה האלילית, ומייצגים את התפיסה של א-ל מופשט, שאין לו צרכים בסיסיים כמו לאדם - א-ל שהוא מעל הטבע ולא מוגבל לו.

כפי שכבר הטעימו כמה פרשנים (שהמובילים ביניהם הוא רד"צ הופמן) הקרבנות שבספר ויקרא הם לא עבור הקב"ה, או הכהנים, אלא עבור פיתוח האדם וקרבנותו לה'. ה' לא צריך את הקרבנות של בני האדם, כי אם האדם מבקש את קרבת ה'.

להרחבה

הרחבה בנושא הקרבנות

מאמרים:

[פרופ' יונתן גרוסמן - סדרה "תורת הקרבנות"](#)
[הרב אלחנן סמט - בין קרבנות נדבה לקרבנות חובה](#)
[הרב מאיר שפיגלמן - הקרבנות העולים והיורדים](#)
[פרופ' יוחנן ברויאר - איסור טומאה בתורה](#)

שיעורים:

[הרב יהודה טרופר - מבוא לספר ויקרא](#)
[דוד נתיב - ספר ויקרא "לב" התורה](#)
[הרב אלחנן אלדר - קרבן עולה: החוויה הרוחנית האולטימטיבית](#)
[פאנל - האם אנחנו מצפים לחידוש עבודת הקרבנות?](#)

הקדמה לקראת השבוע הבא

בשבוע הבא נמשיך ללמוד על הקרבנות שבפרשת צו ועל שבעת ימי המילואים ואירועי היום השמיני.